

Indoklás a Kiss Lajos-díj 2016. évi odaítéléséhez

A Kiss Lajos-díj alapító okirata szerint a díj odaítélésére 2 vagy 3 évenként kerülhet sor. A díjat a kuratórium első ízben 2006-ban osztotta ki, s ezt követően két évenként ítélte oda. A kuratórium 2016-ban arra az álláspontra jutott, hogy az elmúlt két év során a magyar történeti névkutatás általában is, és az egyes kutatói teljesítményekre nézve is olyan jelentős eredményeket ért el, hogy ez a díj újbóli odaítélését ebben az évben minden tekintetben indokoltá teszi.

A kuratórium egyhangú véleménnyel úgy döntött, hogy a Kiss Lajos-díjat 2016-ban a következő indokok alapján dr. Póczos Ritának, a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke adjunktusának ítéli oda.

Póczos Rita 1977-ben született Miskolcon. 1995-ben lett a Debreceni Egyetem – akkor még Kossuth Lajos Tudományegyetem – hallgatója, ahol 2000-ben német nyelv és irodalom–magyar nyelv szakos tanári oklevelet szerzett. Ezt követően a Debreceni Egyetem Nyelvtudományok Doktori Iskolájában a magyar nyelvészeti alprogram hallgatója lett. Mivel 2003-ban tanársegédi kinevezést kapott a Magyar Nyelvtudományi Tanszékre, doktori tanulmányait levelező hallgatóként fejezte be. Oktatói pályáját egy időre két gyermekének születése szakította meg, a munkába való visszatérését követően 2016-ban nevezték ki egyetemi adjunktusnak. Egyetemi oktatóként egy évtized alatt csaknem két tucatnyi különböző tantárgyat tanított. Négy éven át a nagy múltú Debreceni Nyári Egyetem tanulmányi vezetői feladatait is ellátta.

Póczos Rita kutatói pályáját a történeti helynévkutatás határozza meg. Ez a tudományos érdeklődés már hallgatóként jellemezte őt: 1998-ban *Az Árpád-kori Borsod és Bodrog vármegye településneveinek nyelvi elemzése* c. dolgozatával az Országos Tudományos Diákköri Konferencián I. helyezést ért el. E munkája továbbfejlesztett formában ugyanilyen címen 2001-ben könyvként is napvilágot látott a Magyar Névtan Kiadványai sorozat 5. köteteként.

Póczos Rita kutatói szemléletének formálódásában meghatározó szerepet játszott az a körülmény, hogy előbb egyetemi hallgatóként egy félét, majd doktoranduszként egy teljes tanévet a Lipcsei Egyetem Germanisztikai, illetve Névtani Tanszékén tölthetett el. E nagy hagyományokkal rendelkező kutatóközpont a nemzetközi onomasztika egyik vezető műhelye, amely elsősorban a német–szláv nyelvi kapcsolatoknak a névrendszerekben megmutatkozó hatásainak kutatásával vívott ki magának széleskörű tudományos elismertséget. Póczos Rita olyan kiváló szakemberektől tanulhatott itt, mint Karl-Heinz Hengst professzor vagy Jürgen Udolph professzor. A velük, illetve a tanszékkel azóta is meglévő tudományos kapcsolattartás révén Póczos Rita a magyar és a német névkutatás közötti tudományos diskurzust is erősíti egyben, ami többek között kiadványok kölcsönös recenzálásában is megmutatkozik.

A német névkutatás hatása is tükröződik Póczos Ritának a víznevek iránt megnyilvánuló megkülönböztetett érdeklődésében, különösképpen az ún. óeurópai víznévkutatás eredményeinek kritikai értékelésében. E témáról néhány nappal ezelőtt előadást tartott a XI. Helynévtörténeti Szemináriumon, de korábbi munkái között találunk olyan írásokat is, amelyek a Sajó, ill. a Garam és az Ipoly víznévrendszerének nyelvi rétegeivel foglalkoznak. Ez a téma vezette el az Árpád-kor etnikai vizsgálata problémaköréhez, a magyar névkutatás régóta művelt témájához is, amelynek elméleti szempontjai mellett a korabeli Borsod vármegye viszonyaira való alkalmazásának lehetőségeit és nehézségeit is bemutatta írásaiban.

A nyelvi kapcsolatoknak a helynévrendszerekre gyakorolt hatását emellett újabb kori helynévanyagon is vizsgálta. Külön tanulmányban elemezte a jövevénynevek problematikáját, és önálló dolgozatban igazolta, hogy az ún. párhuzamos helynévadás tétele – amely a magyar nyelv helyneveinek interpretálásában meghatározó elméletként létezett hosszú évtizedeken át – nem lehet egyedüli magyarázó elve az egymással érintkező nyelvek helynévállományában jelentkező szemléletbeli megfeleléseknek. Az egymással érintkező helynévrendszerek egymásra hatását a soknyelvű Baranya megye újabb kori helynévállományának empirikus elemzése révén tanulmányozta. Munkájának elméleti általánosításai a modellszemléletű funkcionális névtani kutatások meghatározó tételeivé váltak. E vizsgálatokat és az ezekre épülő következtetéseket a 2009-ben *summa cum laude* eredménnyel megvédett doktori értekezésében mutatta be. E munka 2010-ben *Nyelvi érintkezés és a helynévrendszerek kölcsönhatása* címen jelent meg a Magyar Névtörténeti Kiadványai 18. köteteként.

Póczos Rita munkásságát az elméleti érzékenység és az empirikus vizsgálati módszerek összhangja jellemzi, amely az előzményirodalom széles körű ismeretén és éles szemmel elvégzett kritikai értékelésén alapul. Eredményei az előzőekben bemutatott kutatási területeken már most is megkerülhetetlenek: ezt mutatja az is, hogy írásaira csaknem 200 hivatkozást ismer. Póczos Rita szívesen vesz részt a csoportos kutatómunkában is: egyik szerkesztője a *Korai magyar helynévszótár*-nak, újabban pedig az MTA–DE Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoportjához kapcsolódóan a legkorábbi, másolatban fennmaradt okleveleink szórványainak nyelvtörténeti-névtani feldolgozásával foglalkozik.

A fentieket mérlegelve a Kiss Lajos-díj kuratóriuma tehát úgy döntött, hogy 2016-ban e tudományos díjat az eddigiekben végzett tudományos munkája elismeréseként Póczos Ritának ítéli oda.

Debrecen, 2016. június 2.

Dr. Hoffmann István Dr. Tóth Valéria Orosz László Dr. Solymosi László
a kuratórium elnöke a kuratórium tagja a kuratórium tagja a kuratórium tagja